Araştırma Makalesi/Original Article
Makale Dili "Türkçe"/Article Language "Turkish"

Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi

Üniversite hastanesinde çalışan yardımcı sağlık personelinin Human Papilloma Virüs ve aşısı hakkında bilgi düzeyleri ve tutumları

Knowledge and attitudes of allied health personnel in university hospital related to Human Papilloma Virus and the vaccine

Ümit GÖRKEM[1], Cihan TOĞRUL[1], Hasan Ali İNAL[2], Burçin SALMAN-ÖZGÜ[3], Tayfun GÜNGÖR[1]

ÖZET

Amaç: Bir üniversite hastanesinde çalışan yardımcı sağlık personelinin Human Papilloma Virüs (HPV) enfeksiyonu, bulaşma ve korunma yolları, kanser ile ilişkisi ve HPV aşısı hakkında bilgi ve tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntemler: "HPV ile ilgili bilgi ve eğilimleri değerlendirme anketi" Çorum Hitit Üniversitesi Hastanesinde görev yapan 192 kadın yardımcı sağlık personeline kesitsel tanımlayıcı bir çalışma olarak uygulandı. Anket daha önceki çalışmalardan model alınarak hazırlanan 32 adet soru içermekte idi. Anket sağlık personelinin temel verileri, HPV ve HPV serviks kanseri arasındaki ilişki hakkında bilgi durumu ve çalışanların HPV aşısına karşı tutumu olarak 3 ana bölümden oluşmakta idi.

Bulgular: Çalışmaya katılan 192 yardımcı sağlık personelinin temel özellikleri değerlendirildi. Katılımcıların %87,5'inin kanser virüs ilişkisini, %56,2'sinin HPV bulaşma yolunu, %86,5'inin serviks kanseri nedenlerini doğru olarak bildikleri saptandı. HPV bilgisi olanların %90,3'nün HPV aşısı hakkında da bilgi sahibi olduğu istatistiksel anlamlılıkla (p <0,001) saptandı. Fakat katılımcıların sadece %1'i HPV aşısını yaptırmıştı.

ABSTRACT

Objective: In this study, it is aimed to determine the knowledge and attitudes of allied health personnel at a university hospital on Human Papilloma Virus (HPV) infection, transmission and prevention ways, its relation with cancer and HPV vaccine.

Methods: A cross-sectional study entitled as "Evaluation questionnaire for the knowledge and attitudes about HPV" was performed on 192 allied health personnel at Hitit University Hospital. The questionnaire contained 32 questions prepared by taking the studies previously performed as model. The questionnaire form was composed of 3 main Parts 1-basic data of the health personnel, 2-knowledge on HPV infection and HPV cervical cancer relation, 3-attitude against HPV vaccination.

Results: The basic properties of 192 allied health personnel who participated the survey was evaluated. It was detected that 87.5% of participants correctly knew the cancer virus relationship, 56.2% HPV transmission ways, 86.5% reasons of cervical cancer. 90.3% of participants had a knowledge about HPV vaccine (p <0.001). But only 1% of participants was vaccinated.

[1] Hitit Üniversitesi Tıp Fakültesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı, ÇORUM
[2] Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği, KONYA
[3] Zekai Tahir Burak Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği, ANKARA

İletişim / Corresponding Author : Cihan TOĞRUL
Hitit Üniversitesi Tıp Fakültesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı, ÇORUM
Tel : +90 505 682 69 19 E-posta / E-mail : cihantugrul@yahoo.com

Geliş Tarihi / Received : 27.03.2015
Kabul Tarihi / Accepted : 07.08.2015

DOI ID : 10.5505/TurkHijyen.2015.35556

Görkem Ü, Toğrul C, İnal HA, Salman-Özgü B, Güngör T. Üniversite hastanesinde çalışan yardımcı sağlık personelinin Human Papilloma Virüs ve aşısı hakkında bilgi düzeyleri ve tutumları. Turk Hij Den Biyol Derg, 2015; 72(4): 303-10.

Sonuç: Yardımcı sağlık personelinin HPV ve aşısı hakkında bilgisi ve tutumu açısından yeterli olmayan düzeyde oldukları ortaya çıkmaktadır. Sağlık personelinin hemşire ve ebeler ile diğer görevleri yapmakta olanlar arasında da bilgi durumunda fark ortaya çıkmaktadır. Tüm gruplarda HPV aşısı yaptırma oranı ise düşük düzeyde çıkmaktadır. Dolayısı ile tüm sağlık personelinin HPV ve aşısı hakkında bilgi düzeyini yükseltme amaçlı eğitimler yapılmalıdır. Bu eğitimler HPV aşısı için güven oluşturma ve tutumlarda değişim sağlama odaklı olmalıdır. Bu değişimler ulusal sağlık projelerinin içinde olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: HPV, aşı, servikal kanser, sağlık personeli, bilgi düzeyi

Conclusion: In conclusion, it was shown that knowledge and attitudes of allied health personnel on HPV and its vaccine were not sufficient as desired. The level of knowledge was more satisfactory in nurses and midwifes than others. The vaccination ratio in all groups was too small. Therefore, all allied health personnel must be educated about HPV and the vaccine as a part of national health projects. This process must also be focused on issues that will change the attitudes and inspire confidence about HPV vaccine.

Key Words: HPV, vaccine, cervical cancer, allied health personnel, knowledge level

GİRİŞ

Human Papilloma Virus (HPV), papillomavirüs ailesine mensup deri ve mukozal yüzeyleri enfekte eden kılıfsız, çift sarmal bir DNA virüsüdür. HPV cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların içinde en yaygın olanlarından biridir (1). HPV her yaşta görülmekte olup genç sağlıklı çocuklarda da saptanmıştır (2). HPV enfeksiyonunun ortalama görülme yaşı 52 olup 35-39 ve 60-64 yaşları olmak üzere iki ayrı dönemde artış göstermektedir (3). Seksüel deneyimi olan genç kadınlarda prevalansı %30,0 - 50,0 olarak saptanmıştır. HPV'nin bulaşması sadece cinsel yolla değil, enfekte bölgelerin birbirine teması ile de gerçekleşmektedir.

Şimdiye kadar 100'den fazla tipi saptanmış olan HPV; vajen, vulva, serviks gibi genital ve baş-boyun tümörlerine neden olabilmektedir (4). Anogenital bölgede enfeksiyon yapan 31 HPV tipi tanımlanmıştır. HPV tip 6 ve 11 genital siğillerin %90,0'ından sorumlu iken, serviks kanserlerinin gelişimi açısından yüksek riskli olarak tanımlanan 15 adet tip serviks kanserlerinin neredeyse tümünden sorumludur. Özellikle HPV tip 16 ve 18 ise serviks kanserlerinin %71,0'inden sorumludur (5).

Servikal kanserler; en çok önlenebilir kanserlerden biri olmasına rağmen Türkiye'deki kadın kanserleri sıralamasında 9'uncu, kanser nedenli ölümler sıralamasında 13'cü sıradadır (6). Dünyada 184 ülkede 28 kanser türü için güncel insidans, mortalite ve prevalans ölçümleri yapmayı amaçlayan bir proje olan Globocan verilerine göre Türkiye'de her yıl yeni tanı konulan 1.500'e yakın serviks kanser olgusunun %50'den fazlası ölmektedir. Türkiye benzeri ülkelerde yaşam boyu serviks kanserine yakalanma riski %3 civarındadır (7-9).

Serviks kanserinden korunmak amacı ile 2006'da tip 6, 11, 16, 18'e karşı etkili olan kuadrivalan, 2009'da tip 16, 18'e karşı etkili olan bivalan HPV aşıları geliştirilmiştir. Bir çok batı ülkesinde yaygın kullanılıyor olmasına rağmen, HPV aşısı Türkiye ulusal aşı programında ve sosyal güvenlik ödeme kapsamında değildir. HPV aşısı için

tüm bu gelişmelere rağmen aşı ile korunma bilgi ve tutum değişikliği açısından sağlık personeli ve toplum yeterli bilinç düzeyinde değildir. Bu yüzden bu çalışmada bir üniversite hastanesinde çalışan yardımcı sağlık personelinin HPV enfeksiyonu ve korunma yolu olarak aşı ile ilgili bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Çorum Hitit Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesinde yapılması planlanan "HPV ile ilgili bilgi ve eğilimleri değerlendirme anketi" için çalışma başlatılmadan önce gerekli idari izinler alındı. Çorum Hitit Üniversitesi Hastanesinde hemşire, ebe, fizyoterapist, anestezi teknisyeni, radyoloji teknisyeni, laboratuvar teknisyeni ve diğerleri olmak üzere toplam 585 kadın yardımcı sağlık personeli görev yapmakta idi. Anket uygulamasını kabul eden 255 kadın yardımcı sağlık personeline anket kesitsel tanımlayıcı bir çalışma olarak uygulandı. Anket daha önceki çalışmalardan model alınarak hazırlanan 32 adet soru içermekte idi. Anket, çalışanların temel verileri, HPV ve HPV serviks kanseri arasındaki ilişki hakkında bilgi durumu ve çalışanların HPV aşısına karşı tutumu olarak 3 ana bölümden oluşmakta idi. 3 Ocak 2015 - 25 Ocak 2015 tarihleri arasında üniversite hastanesinin çeşitli bölümlerinde çalışan 255 yardımcı sağlık personeli ile yüz yüze görüşerek ankete katılımda bulunulması istendi. Yardımcı sağlık personelinin temel verilerini belirleyen sorular çoktan seçmeli olarak katılımcılara sunuldu. Çalışanlardan HPV ve HPV serviks kanseri arasındaki ilişki bilgi durumunu ve çalışanların HPV aşısına karşı tutumunu belirleyen sorular, çoktan seçmeli ve "evet-hayır-bilmiyorum" şeklinde cevaplanması istendi. Ancak anketi uygun olarak tamamlayan 192 kişi (%75,3) çalışmaya dahil edildi.

Tüm istatistiksel analizler SPSS 19,0 programı kullanılarak yapıldı. Sürekli değişkenler ortalama ± standard sapma olarak, kategorik değişkenler ise sayı ve yüzde ile belirtildi. Sıklıklar ki-kare ve Fisher's exact testi ile karşılaştırıldı. Sağlık personelinin görevlerine göre HPV bilgi durumunun karşılaştırılması ikişerli karşılaştırma yöntemiyle ki-kare testi ya da Fisher' exact test kullanılarak yapıldı. İstatistiksel anlamlılık açısından p değeri <0,05 olarak kabul edildi.

BULGULAR

Çalışmaya katılan 192 yardımcı sağlık personelinin temel verileri belirlendi (Tablo 1). Buna göre gönüllülerin yaş ortalaması 36,14 ± 7,93 yıl idi. Çalışanların %61,4'i hemşire, %24,4'i ebe, %2,1'i fizyoterapist, %4,2'si anestezi teknisyeni, %2,1'i radyoloji teknisyeni, %1,6'sı laboratuvar teknisyeni ve %4,2'si diğer personel olarak görev almaktaydı. Gönüllülerin %75,0'i evli, %28,6'sı sigara içmekte idi. Çalışma popülasyonunun sadece %21,9'u düzenli jinekolojik muayene yaptırdıklarını bildirmişlerdi. Yine çalışma popülasyonun %16,7'sinin hiçbir doğum kontrol yöntemi uygulamadığı, %6,3'nün geri çekme yöntemi ile %2,1'inin oral kontraseptif hap ile %20,3'nün rahim içi araç ile %20,3'nün kondom ile %7,3'nün tubal ligasyon ile %0,5'nin depo progesteron enjeksiyon ile korundukları bildirildi. Çalışanların %23,4'ü ise doğum kontrolu sorusuna herhangi bir bilgi vermedi.

Katılımcıların %87,5'inin kanser virüs ilişkisini, %56,2'sinin HPV bulaşma yolunu, %86,5'inin serviks kanseri nedenlerini doğru olarak bildikleri saptandı. Ayrıca katılımcıların %89,1'i HPV serviks kanseri ilişkisinin olduğunu, %85,4'ü HPV aşısının var olduğunu doğru bilmekte idi. HPV aşısını duymuş olanların %21,4'ünün doktorundan, %44,3'ünün televizyon, gazete ve dergilerden, %12,0'sinin internetten, %22,4'ünün arkadaşlarından öğrendikleri belirlendi. Yine katılımcıların %58,3'ü HPV aşısı yaptırmak istediklerini, %74,5'nin ise kızlarına aşı yaptırmak istedikleri saptandı. HPV aşısı için ideal yaş aralığını ancak %8,3'ü doğru olarak yanıtladılar. Katılımcılar

%97,9'u PAP smear hakkında duyumları olduğunu, %62,0'si ise PAP smear yaptırdıklarını beyan ettiler.

HPV bilgisi olanların %90,3'ünün HPV aşısı hakkında da bilgi sahibi olduğu görüldü. HPV venfeksiyonu hakkında bilgisi olanlar ile HPV aşısı hakkında bilgisi olanlar arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlendi (p<0,001) (Tablo 2). Fakat katılımcıların sadece %1,0'i HPV aşısını yaptırmışlardı.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri (n= 192)

Değişken	n (%)
Yaş	36,14 ± 7,93
Evlilik durumu	
Bekar	37 (%19,3)
Evli	144 (%75,0)
Ayrılmış-Dul	11 (%5,7)
Görevi	
Hemşire	118 (%61,5)
Ebe	47 (%24,5)
Anestezi teknisyeni	8 (%4,2)
Fizyoterapist	4 (%2,1)
Radyoloji teknisyeni	4 (%2,1)
Laboratuvar teknisyeni	3 (%1,6)
Diğerleri	8 (%4,2)
Sigara içmek	55 (%28,6)
Düzenli jinekolojik muayeneye gitmek	42 (%21,9)
Doğum kontrol yöntemi	
Hiçbir yöntem	32 (%16,7)
Geri çekmek	12 (%6,3)
Doğum kontrol hapı	4 (%2,1)
Rahim içi araç	39 (%20,3)
Kondom	39 (%20,3)
Cerrahi sterilizasyon	14 (%7,3)
Depo provera	1 (%0,5)
Diğer	6 (%3,1)
Bildirilmemiş	45 (%23,4)

Tablo 2. HPV enfeksiyonu ve aşı hakkında bilgi durumu

HPV hakkında bilgisi	HPV aşısı hakkında bilgisi		
	Var	Yok	p değeri
Var	159 (%90,3)	17 (%9,7)	p <0,001
Yok	5 (%31,3)	11 (%68,8)	

Sağlık personelinin görev dağılımlarına göre HPV farkındalık durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görüldü. HPV farkındalığı ebe hemşirelerde en yüksek oranda iken laboratuvar teknisyenleri arasında en düşük orandaydı (p<0,001). HPV aşısı bilgisi yine ebe hemşirelerde en yüksek oranda iken radyoloji teknisyenleri arasında en düşüktü (p<0,001). HPV serviks kanseri ilişkisi bilgisi fizyoterapist ve ebe hemşirelerde en yüksek oranda iken radyoloji teknisyenlerinde en düşük orandaydı (p<0,001). HPV erken cinsel ilişki bilgisi ebe hemşirelerde en yüksek oranda iken fizyoterapistler arasında bu ilişki hakkında bilgi sahibi olan yoktu (p<0,001). HPV çok eşlilik bilgisi anestezi teknisyenleri ve ebe hemşireler arasında en yüksek oranda iken radyoloji teknisyenleri arasında en düşük orandaydı (p<0,001)(Tablo 3).

HPV serviks kanseri ilişkisi bilgi durumu ile HPV aşısı bilgi durumu analiz edildiğinde ise aralarında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardı (p=0,004) (Tablo 4).

Tablo 3. Sağlık personelinin görevlerine göre bilgi durumu*

Bilgi	Hemşire	Ebe	Anestezi teknisyeni	Fizyo-terapist	Radyoloji teknisyeni	Laboratuvar teknisyeni	Diğerleri	p değeri
HPV	108 (%91,5)	47 (%100,0)	6 (%75,0)	3 (%75,0)	3 (%75,0)	2 (%66,7)	7 (%87,5)	<0,001
HPV aşısı	102 (%86,4)	45 (%95,7)	6 (%75,0)	3 (%75,0)	1 (%25,0)	1 (%33,3)	6 (%75,0)	<0,001
HPV-serviks kanser ilişkisi	106 (%89,8)	44 (%93,6)	7 (%87,5)	4 (%100,0)	1 (%25,0)	2 (%66,7)	7 (%87,5)	<0,001
HPV-erken cinsel ilişki	74 (%62,7)	38 (%80,9)	2 (%25,0)	0 (%0,0)	1 (%25,0)	2 (%66,7)	6 (%75,0)	<0,001
HPV-çokeşlilik	111 (%94,1)	45 (%95,7)	8 (%100,0)	4 (%100,0)	1 (%25,0)	2 (%66,7)	8 (%100,0)	<0,001

* Karşılaştırmalarda aradaki farkın en belirgin olduğu alt gruplar altı çizilerek belirtilmiştir.

Tablo 4. HPV-serviks kanseri ilişkisi bilgi ile HPV aşı bilgi durumu ilişkisi

HPV-serviks kanseri ilişkisi bilgi durumu	HPV aşısı bilgisi		
	Var	Yok	p değeri
Var	151 (%88,3)	20 (%11,7)	p <0,004
Yok	13 (%61,9)	8 (%38,1)	

TARTIŞMA ve SONUÇ

Globocan 2008 ve Kanser Savaş Dairesi verilerine göre Türkiye'de jinekolojik kanserler sıralamasında 3. sırada olan serviks kanserinin erken tanısı açısından toplumsal bilinçlilik düzeyinde artış gerekmektedir. İyi yapılandırılmış ve hedef kitleye ulaşabilen tarama programlarının etkin olarak uygulanması serviks kanserinin önlenmesinde ve erken tanısında önem kazanmaktadır. Dolayısı ile kanser ilişkili ölümleri de azaltmak mümkün olacaktır. Bu konuda PAP smear ve HPV taramalarına ek olarak HPV aşısı uygulama programlarının da toplumda yaygınlaşması gerekmektedir. Topluma HPV ile ilgili bilgi ve tutumu için model olan ve bu kavramın önemli bir hizmet sunucusu olan sağlık personelinin önce kendisinin bilgili ve eğitimli olması gerekmektedir (10-11). Ayrıca HPV aşılama programlarının başarısı sağlık personelinin bu konuya inanması ve genel populasyona önermesi ile doğrudan ilişkilidir (11).

Çalışmamızda katılımcıların %56,2'sinin HPV bulaşma yollarını doğru olarak bildiği ortaya çıkmıştır. Ragin ve arkadaşlarının genel populasyon üzerine yaptığı çalışmada ise popülasyonunun %78,0'i bu konuyu doğru bilmektedir (12). Yine aynı çalışmada katılımcıların %87,0'si HPV aşısını daha önce duymuş iken bizim çalışmamızda katılımcıların %86,5'i duymuş olarak belirlendi. Bu durum sağlık personelinin bilgi düzeyinin yurtdışı genel populasyona göre daha düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Güvenç ve arkadaşlarının genel populasyon ile yaptığı benzer bir çalışma dikkate alındığında da HPV'yi duyma sıklığı %25,8, HPV aşısını duyma sıklığı %62,2'dir (13). Bizim çalışmamızda ise HPV'yi duyma sıklığı %91,7, HPV aşısını duyma sıklığı %85,4'dür. Her iki çalışmada da televizyon, gazete

ve dergi en çok kullanılan yol olarak bildirilmiştir. Sağlık personelinin HPV ve aşısı konusundaki bilgi düzeyi bu yurtiçi çalışmadan görüldüğü üzere genel toplumdan daha iyi düzeydedir. Ayrıca Pınar ve arkadaşlarının 125 hemşire ile yaptıkları serviks kanseri ve HPV aşısı ile ilgili çalışmada hemşirelerin HPV aşısı ile ilgili bazı bilgilere sahip oldukları, fakat bu bilgilerin yeterli olmadığı bildirilmiştir (14). Bizim çalışmamızda katılımcı sağlık personelinin %85,4'ü HPV'yi duyduklarını ifade ederken ancak %8,3'ü HPV aşısının yapılma yaşını doğru olarak bilmektedirler.

Serviks kanseri tarama testleri yaptırma davranışları ile ilgili birçok başka çalışmalar yapılmıştır. Güvenç ve arkadaşlarının hemşirelik okulu öğrencilerinin anneleri ve yakınlarına uyguladıkları meme, serviks, kolorektal kanser taraması konusundaki bilgi düzeylerinin değerlendirildiği çalışmada, kadınların %72,1'i smear testini duyduklarını ancak yalnızca %39,9'u ne için yapıldığını bildiğini ve %32,8'i en az bir kez smear yaptırdığını ifade etmiştir (15).

Sri-Lanka'da kadın sağlık çalışanları arasında meme-serviks kanseri tarama testleri uygulama durumlarını inceleyen diğer bir çalışmada smear testinin, serviksin prekanseröz hastalıkların tanınmasında kullanıldığını bilenlerin oranı %76,3'tür. Bu kişilerin %73,4'ü hiç smear yaptırmamışlardır. Bu çalışmada halkın eğitimi ve yönlendirilmesinde önemli rol oynayan bu kişilerin konuyla ilgili bilgi eksikleri ve tarama programlarında uyum göstermemelerinin, genel populasyon taramalarını da olumsuz etkileyeceği bildirilmiştir (16).

Daha önce yapılan çalışmalarda Türk kadınlarının kızları için HPV aşısını kabul etme oranlarının yüksek olduğu görülmüştür (17-18). Bizim çalışmamızda da katılımcı sağlık personelinin %74,5'inin kızları için HPV aşısı istedikleri tespit edilmiştir.

Sağlık personelinin katılımının ve kontrol grubu olarak polikliniğe başvuran hastalardan alındığı smear testi ve HPV aşısı ile ilgili bilgi ve tutumlarının araştırıldığı bir başka çalışmada da sağlık personelinin HPV aşısını duyma oranı %91,1 olarak bildirilmiştir. Ayrıca bu çalışmada kadın doğum hekimince smear testi yaptırması önerilen kontrol grubu hastalarında smear testi yaptırma oranının anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır (19).

HPV aşısı 2006 yılında Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da, 2007 yılında Türkiye'de ruhsatlanmasından sonra kullanılmaya başlanılmıştır (20). HPV aşısı ile immunizasyon HPV ile karşılaşmadan önce en yüksek korumayı sağlamaktadır. Bu konu ile ilgili birçok eğitim ve tanıtım programları yardımcı sağlık personeline uygulanmıştır. Ancak çalışmamızda katılımcı sağlık personelinin sadece %1'i kendisine HPV aşısı yaptırmıştır. HPV aşısının ücretli olma durumu aşılamanın yaygınlaşmasını engelleyen önemli nedenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (18). Ayrıca HPV aşısı hakkında bilgi eksikliği, aşıya güvenin tam olmayışı ve aşılamanın çoklu dozda olması da yaygınlaşmaya olumsuz katkı sağlamaktadır (21).

Çalışmamızın en önemli sınırlılığı küçük bir örneklem ile değerlendirme yapılmasıdır. Üniversite hastanesinde çalışan tüm yardımcı sağlık personelinin ankete katılımının istenilen düzeyde olmamasıdır. Ayrıca uygulanan anket soruları dikkate alındığında, katılımcıların HPV aşısına davranışı kendi ve çocukları ile ilişkilidir. Bu durum sağlık personelinin iletişimde olduğu genel populasyon için doğru olmayabilir.

Sonuç olarak yardımcı sağlık personelinin HPV ve aşısı hakkında bilgisi ve tutumu açısından yeterli düzeyde olmadıkları ortaya çıkmaktadır. Sağlık personelinin hemşire ve ebeler ile diğer görevleri yapmakta olanlar arasında da bilgi durumunda

fark ortaya çıkmaktadır. HPV aşısı yaptırma oranı ise ileri düzeyde düşük çıkmaktadır. Dolayısı ile tüm sağlık personelinin HPV ve aşısı hakkında bilgi düzeyini yükseltme amaçlı eğitimler yapılmalıdır. Bu eğitimler güven oluşturma ve tutumlarda değişim sağlama odaklı olmalıdır. Bu değişimler ulusal sağlık projelerinin içinde olmalıdır. Sağlık ve sosyal güvenlik sistemleri HPV'ye yönelik tarama testlerinin ve aşıların giderlerini karşılamalıdır.

KAYNAKLAR

1. Baseman J, Koutsky L. The epidemiology of human papillomavirus infections. J Clin Virol, 2005; 32(1): 16- 24.
2. Bilir N. Serviks kanseri kontrolü çalışmaları ve HPV aşısı. Halk Sağlığı Uzmanları Derneği Teknik Raporları No: 03 / 2007.
3. Ault KA. Epidemiology and natural history of human papillomavirus infections in the female genital tract.Infect Dis Obstet Gynecol, 2006; Suppl: 40470: 1-5.
4. Güner H, Taşkıran Ç. Epidemiology of cervical cancer and the role of human papilloma virus. Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği Dergisi, 2007; 4(1): 11-9.
5. Munoz N , Bosch FX , Castellsague X , Diaz M , de Sanjose S , Hammouda D , et al. Against which human papillomavirus types shall we vaccinate and screen? The international perspective. Int J Cancer, 2004; 111(2): 278-85.
6. Sağlık Bakanlığı ,Halk Sağlığı Kurumu,Türkiye Kanser İstatistikleri, 2014; 20.
7. Kamangar F, Dores GM, Anderson WF. Patterns of cancer incidence, mortality and prevalence across five continents:defining priorities to reduce cancer disparities in different geographic regions of the world. J Clin Oncol, 2006; 24(14): 2137-50.
8. Parkin DM, Bray F, Ferlay J, Pisani P. Global cancer statistics.CA cancer J Clin, 2005; 55(2): 74-108.
9. Jensen KE1, Munk C, Sparen P, Tryggvadottir L, Liaw KL, Dasbach E, et al. Women's sexuel behavior. Population-based study among 65.000 women from four Nordic countries before introduction of human papillomavirus vaccination. Acta Obstet Gynecol Scand, 2011; 90(5): 459-67.
10. Gilca V, Boulianne N, Dubé E, Sauvageau C, Ouakki M. Attitudes of nurses toward current and proposed vaccines for public programs:a questionnaire survey. Int J Nurs Stud, 2009; 46(9): 1219-35.
11. Zimet GD, Mays RM, Fortenberry JD. Vaccines against sexually transmitted infections: promise and problems of the magic bullets for prevention and control. Sex Transm Dis, 2000; 27(1): 49-52.
12. Ragin CC, Edwards RP, Jones J, Thurman NE, Hagan KL, Jones EA, et al. Knowledge about human papilloma-virus and the HPV vaccine - a survey of the general population. Infect Agent Cancer, 2009; 4(1): 10.
13. Güvenç G, Akyüz A, Yavan T, Dede M, Yenen MC. Kadınların Human Papilloma Virüs (HPV) enfeksiyonu ve HPV aşılarına yönelik bilgileri ile pap smear yaptırma davranışları. 11. Jinekolojik Onkoloji Kongre Özet Kitabı, 1-3 Mayıs 2008.
14. Pınar G, Algıer L, Çolak M, Abbasoğlu A. Hemşirelerin serviks kanseri ve HPV aşısı hakkındaki bilgi düzeyleri. Türk Jinekolojik Onkoloji Dergisi, 2007; 10(4): 94-8.
15. Gulten G, Memnun S, Ayse K, Aygul A, Gulcin A. Breast, cervical, and colorectal cancer screening status of a group of Turkish women. Asian Pac J Cancer Prev, 2012; 13(9): 4273-9.
16. Nilaweera RIW, Perera S, Paranagama N, Anushyanthan AS. Knowledge and Practices on Breast and Cervical Cancer Screening Methods among Female Health Care Workers: A Sri Lankan Experience. Asian Pacific J Cancer Prev, 2012; 13(4): 1193-6.
17. Ilter E, Celik A, Haliloglu B, Unlugedik E, Midi A, Gunduz T, et al. Women's knowledge of Pap smear test and human papillomavirus: ac¬ceptance of HPV vaccination to themselves and their daughters in an Islamic society. Int J Gynecol Cancer, 2010; 20(6): 1058-62.

18. Dursun P, Altuntas B, Kuscu E, Ayhan A. Women's knowledge about human papillomavirus and their acceptance of HPV vaccine. Aust N Z J Obstet Gynaecol, 2009; 49(2): 202-6.

19. Yetimalar H, Koksal A, Kasap B, Uysal A, Cukurova K. Current approach of health employees in Turkey to pap smear test. J Turkish-German Gynecol Assoc, 2009; 10(2): 68-70.

20. Markowitz LE, Dunne EF, Saraiya M, Lawson HW, Chesson H, Unger ER, et al. Quadrivalent human papillomavirus vaccine: recommendations of the Advisory Committee on Immunization Practices (ACIP). MMWR Recomm Rep, 2007; 56: 1-24.

21. Leddy MA, Anderson BL, Gall S, Schulkin J. Obstetrician and gynecologists and the HPV vaccine: practice, patterns, beliefs, and knowledge. J Pediatr Adolesc Gynecol, 2009; 22(4): 239-46.